

En salutt for Poul Steenstrup 17. mai 2014!

Norsk Bergverksmuseum (BVM) og Kongsberg Våpenhistoriske Forening (KVF) står bak et lite arrangement i forbindelse med at det er 200 år siden Kongsberg Våpenfabrikk (KV) ble stiftet.

Hensikten er bl.a. å vise geværmodeller fra tiden rundt 1814, da var *flintlåsen*¹ mekanismen som tente kruttet bak kula. Krutt og kule ble ladet fra geværpipe-enden, derav navnet *munnlader*.

Kort forklart: Til hanen er montert en liten *flintstein*. Ved avfiring slås steinen kraftig mot et herdet stål som danner gnister. *Gniststålet* er samtidig lokk over ei lita *kruttpanne* som avdekkes av hanebevegelsen. Gnistene spres da ned i kruttpanna der *pannekruttet* antennes. Fra panna som ligger tett inntil geværpipas kammerende er det boret et bitte lite hull, og gjennom dette forplanter flammen i panna seg til kruttet i kammeret, og skuddet går.

Alle norske (og danske) hæravdelinger var satt opp med håndvåpen utstyrt med flintlås, laget ved Kronborg geværfabrikk i Danmark, som produserte håndvåpen fra ca. 1750. Opprinnelig ble de kalt "Musketter", og felles for dem var at de var *lange glattløpente flintlås* geværer. Rifledede håndvåpen² ga større presisjon, men var langt dyrere å produsere. De første riflede militærvåpen i bruk her var etter 1785, da den første Jeger rifle-modellen ble approbert av dansk kongen for bruk ved rikets hæravdelinger. Riflen hadde kortere pipe som var riflet. Målet var etter hvert å bevæpne alle avdelinger med riflede våpen, men rundt 1814 var det fortsatt en mengde musketter i bruk, de eldste fra 1760-tallet.

Våpentypene ble ladet med rund blykule lagt i en fettlapp. Kaliberet for muskettene var opprinnelig 14 lødig³ (ca 18,7 mm), fra 1767 var standardkaliberet 16 lødig (ca 17,5 mm). De riflede modellene hadde finere kalibre, fra 22 til 24 lødig (ca.15,9 til ca.15,2 mm).

Demonstrasjonen viser geværmodeller på tiden rundt 1814:

- En jeger-rifle, dansk modell 1803, v/ konservator Frode Sæland, BVM
- En muskett, svensk modell 1815 v/ Geir Johansen, KVF
- En jubileumsmodell 2014, nylaget kopi av KV's muskett modell 1829 v/ Svein Rudnå, KVF.

Geværene er ladd med svartkrutt og forladning (fille- eller papirdott), dvs. løskrutt og uten kule.

Kongsberg, 14. mai 2014

Svein Rudnå

¹ Flintlåsen ble funnet opp på slutten av 1500-tallet men fant sin endelige form først rundt 100 år seinere

² Rifledede våpen er kjent fra første halvdel av 1600-tallet.

³ Eksempel: 14 lødig betyr at en fikk 14 kuler av ½ pund bly, og at 24 lødig ga 24 kuler av ½ pund bly. Større kalibertall gir mindre dimensjon.